

Compromisloze liefde

Viering Ekklesia Tilburg 26 juni 2022

Vooraf

Wie de hand aan de ploeg slaat, maar omziet naar wat achter hem ligt, is ongeschikt voor het Rijk Gods.

Dat is een kernzin uit de tweede lezing van vandaag. Nu is het zo dat ik drie jaar geleden, in juni 2019, ook voorging in een viering met precies dezelfde lezingen als vandaag. Ik was daar toen nogal gechoqueerd door. Ik kon er niet veel mee, vanwege het radicalisme dat ik erin las... over een bekering die eist dat je niet terugkijkt, zelfs geen afscheid neemt van je ouders en je huisgenoten... om enkel en alleen die nieuwe weg naar het Rijk Gods in te slaan.

Maar... ik heb intussen wat bijgeleerd (hoop ik). Want... ik had het natuurlijk niet goed begrepen de vorige keer, zo bedacht ik de afgelopen weken. Dat het namelijk niet over de eis tot totale ommekeer gaat, maar over onvoorwaardelijke liefde. Maar dat vertel ik u straks.

Eerst lezing 1 Kon.19,19-21

Elia trof Elisa, de zoon van Safat, terwijl die aan het ploegen was. Twaalf koppels ossen gingen voor hem uit; hijzelf bevond zich bij het twaalfde. Toen Elia langs kwam, riep hij Elisa op om hem te volgen. Elisa liet de ossen in de steek, liep Elia achterna en zei: 'Laat mij eerst afscheid nemen van mijn vader en moeder; dan zal ik u volgen.' Hij antwoordde hem: 'Ga maar weer terug; heb ik je soms tot iets verplicht?' Hierop ging Elisa naar de ossen terug, nam zijn koppel, slachtte het, kookte het vlees op het hout van de jukken en gaf het aan het werkvolk te eten. Daarna vertrok hij, volgde Elia en werd zijn dienaar.

Tweede lezing Luc. 9,51-62

In die dagen, aanvaardde Jezus vastberaden de reis naar Jeruzalem en zond boden voor zich uit. Deze boden kwamen op hun tocht in een Samaritaans dorp om er zijn verblijf voor te bereiden. Maar de Samaritanen ontvingen Jezus niet omdat Jeruzalem het doel van zijn reis was. Toen de leerlingen Jakobus en Johannes dit

ontdekten, vroegen ze: 'Heer, wilt u dat wij vuur van de hemel afroepen om hen te verdelgen?' Maar hij keerde zich om en wees hen op strenge toon terecht. Daarop vertrokken zij naar een ander dorp. Terwijl zij onderweg waren, zei iemand tot hem: 'Ik zal u volgen, waar u ook heen gaat.' Jezus sprak tot hem: 'De vossen hebben holen en de vogels hun nesten, maar de Mensenzoon heeft niets waar hij zijn hoofd op kan laten rusten.' Tot een ander sprak hij: 'Volg Mij.' Deze vroeg: 'Heer, laat mij eerst teruggaan om mijn vader te begraven.' Jezus zei tot hem: 'Laat de doden hun doden begraven; maar jij, ga heen en verkondig het Rijk Gods.' Weer een ander zei: 'Ik zal u volgen, Heer, maar laat mij eerst afscheid nemen van mijn huisgenoten.' Tot hem sprak Jezus: "Wie de hand aan de ploeg slaat, maar omziet naar wat achter hem ligt, is ongeschikt voor het Rijk Gods."

Overweging

Er is alle reden om de lezingen van vandaag met een zekere argwaan te bekijken. Neem de eerste lezing: de roeping van Elisa door Elia. Elia roept Elisa, want hij zoekt een opvolger. Elisa komt daaraan tegemoet, maar zegt dan: 'Laat mij eerst nog afscheid nemen van mijn ouders', waarop Elia knorrig antwoordt: 'Ga jij maar weer terug'. Let wel, Elisa is wel degelijk bereid om Elia te volgen, hij wil alleen maar afscheid nemen van zijn ouders. Maar dat is blijkbaar al teveel gevraagd. Elia verwacht onmiddellijk gehoor en accepteert zelfs niet het oponthoud van een afscheid. Maar er was nog iets anders. Elia had ook gezegd 'Heb ik je soms tot iets verplicht?' En dat klopt; Elia had hem de vrijheid gelaten om zelf te beslissen – hij had hem geroepen, maar niets bevolen, afgedwongen of geëist. En dan volgt een scène die misschien nog schokkender is dan de eerste. Uit vrije wil gaat Elisa terug, niet om afscheid te nemen van zijn vader en moeder, maar om zijn twee ossen te slachten op het hout van hun eigen juk en het vlees uit te delen aan het volk. Dat is een daad van barmhartigheid zou je kunnen zeggen, maar ... die twee ossen, zijn ossen, waren zijn geboorterecht, zijn erfdeel; ze belichaamden zijn bloedverwantschap met zijn ouders. Dus: nadat hij beseft dat hij vrij is om Elia al of niet te volgen, vernietigt Elisa uit eigen beweging en uitdrukkelijk de band met zijn ouders zonder ook maar afscheid van ze te nemen en wordt hij Elia's dienaar. Ik moet er niet aan denken dat mijn eigen kind, om welk hooggestemd ideaal dan ook, zichzelf geroepen voelt om daarvoor zijn band met mij zo radicaal door te knippen en terzijde te leggen.

In het evangeliieverhaal van Lucas speelt zich iets vergelijkbaars af. Aan het eind van die tekst roept Jezus iemand op om hem te volgen. En ongeveer zoals Elisa antwoordt die man: 'Laat mij eerst teruggaan om mijn vader te begraven'. Waarop Jezus dan zegt: "Laat de doden hun doden begraven; maar jij, ga heen en verkondig het Rijk Gods." En dan is er nog een ander. Ook hij wil Jezus volgen maar eerst nog afscheid nemen van zijn huisgenoten. En daarop antwoordt Jezus dat degenen die hem volgen maar omzien naar wat achter ze ligt ongeschikt zijn voor het Rijk Gods.

En weer... Ik moet er niet aan denken dat mijn kind ooit verleid zou worden om een wereldverbeteraar te volgen die zou eisen dat hij alle banden met zijn verleden doorsnijdt; dat hij vertrekt zonder vaarwel te zeggen... dat hij me zelfs niet meer zou begraven na mijn dood. Omdat ik nu eenmaal niet meer thuishoor in de heerlijke nieuwe wereld die mijn kind zoekt.

Het is dat radicalisme ervan dat me drie jaar geleden tegenstond. Ik kon er niets mee, omdat ik het me teveel deed denken aan allerlei vormen van religieus en politiek radicalisme dat ik vandaag de dag om me heen zie, en dat ik verafschuw.

Maar... had ik niet iets over het hoofd gezien?

Ging het er in deze verhalen over een radicale ommekeer niet van meet af aan om dat de Enige géén veeleisende God van macht, géén god van offers, van religieuze leerstelling en van politieke handvesten is, maar een God van liefde. En ging het er niet van meet af aan om dat het verhaal van Jezus een verhaal is over liefde die naamloos schooiert langs de wegen, en die in de woorden van de tweede lezing: niets heeft waar hij zijn hoofd op kan laten rusten... en dat alles in de hoop op een wereld waarin iedereen thuishoort; waar niemand wordt buitengesloten; waar de vreemdeling wordt verwelkomd en een thuis vindt; waar gered wordt wat gered kan worden. Een wereld waarvoor helemaal geen religieuze of politieke blauwdruk bestaat.

Over radicalisme en liefde gesproken... we moeten niet vergeten dat Jezus ons leert dat het verhaal van God en mensen een liefdesverhaal is dat *niet* begon met een veeleisende, commanderende God die gehoorzaamheid eist van mensen, maar andersom: dat verhaal begon met wanhopig roepende mensen waaraan God gehoor gaf en gehoorzaamde. Of, vrij naar de woorden van Paulus, dat de Ene een God is 'die zich niet beriep op haar goddelijkheid, maar zich ontdeed van zichzelf en het bestaan van een slaaf aannam (Fil. 2,6-7). Dat wil zeggen: God was de eerste die de hand aan de ploeg sloeg en niet omzag naar wat achter hem/haar lag... het begon allemaal met deze voorbehoudsloze liefde van God voor de mensen. God stelde geen voorwaarden maar nam een sprong in het duister toen ze mensen het leven inblies, en Jezus stelde geen voorwaarde maar nam een sprong in het duister toen hij stierf aan het kruis. En het mysterie van ons geloof zegt dat je alleen door zo'n sprong in het duister, waarin je alles van jezelf prijsgeeft, mag hopen op Leven... u/je weet wel: 'zoals de graankorrel sterft...' (Joh. 12.24) ... 'Wie zijn leven niet wil geven'... En wanneer Jezus dus zegt in de tweede lezing: 'Laat de doden hun doden begraven' en 'Wie de hand aan de ploeg slaat, maar omziet naar wat achter hem ligt, is ongeschikt voor het Rijk Gods'... dan is dat geen eis of gebod tot volgzzaamheid, maar een uitnodiging om die sprong in het duister, samen met de Ene, te wagen.

Hier valt, denk ik, iets te leren over de Liefde die God heet... dat is een sprong in het duister. De Ene is geen liefde onder voorwaarden; geen liefde die 'eerst nog iets anders te doen heeft.' Zo'n voorwaardelijke liefde, zo'n liefde die de eigen grenzen bewaakt en niet wil overschrijden (waarin je toch vooral 'jezelf wil blijven') mag vaak heel verstandig zijn in de omgang van mensen met elkaar. Maar het is niet de liefde waarom het hier gaat, want die wil ons veranderen en daarin ook van onszelf bevrijden. De Liefde waar Jezus over spreekt en die hij voorleeft is onvoorwaardelijk; die is *ex nihilo* - uit niets en om niets. Want daar ging het juist van meet af aan om: dat de Ene zichzelf restloos verloor in mensen opdat mensen zichzelf verliezen in de Ene... en zo als nieuw opnieuw herboren worden.

Dat is gevaarlijk. Zo'n liefde kan namelijk net zo stom zijn als blinde verliefdheid waarmee iemand zich in een onzeker, meestal teleurstellend avontuur stort. En wee je gebeente als je die onvoorwaardelijke liefde toch stiekem in gaat vullen met allerlei verwachtingen, beelden en blauwdrukken waarmee jij stiekem denkt je levensvulling, de idealen of het Rijk Gods eigenhandig binnen je bereik te brengen. Want dan raak je jezelf kwijt in een illusie of een ideologie, op het gevaar af dat je een gevaarlijke fanaat wordt.

'Wie mij wil volgen moet zichzelf verloochenen' (Mt 16,24) is geen voorwaarde of eis; het is een uitnodiging om de Ene te volgen in die sprong in het duister waarbij je simpelweg niet kunt blijven staren op wat vroeger was, niet kunt stilstaan bij het verleden, en de mens de oude mens die je ooit was.